

MIQUEL BARCELÓ

L'illa de fer nadius

Entre el primer de febrer de 1887, arran del naufragi del vaixell anomenat Lady Vain, i el 5 de gener de 1888, que va ser recollit en un bot de salvament, probablement procedent del Ipecacuanha, un vapor perdut a la mar, el súbdit anglès Edward Prendick va estar desaparegut, de fet era tingut per negat a l'oceà. Les explicacions que va donar sobre l'absència l'onze mesos van ser considerades tan estranyes com per, plausiblement, suposar que la seva ment s'havia desvariada en la llarga postergació de solitud marina a la qual, també incomprendiblement, havia sobreviscut. Vet aquí, doncs, un supervivent impossible a la mar contant una història d'una illa —on sí que era possible imaginar una residència salvadora— d'indicible salvatgeria i abominació. Tanta que no podia tenir més consideració que un relat de follia. Tanmateix, l'única illa coneguda a la zona on Prendick va ser recollit fou visitada el 1891 pel vaixell Escorpion de la flota de Sa Majestat. La petita illa volcànica estava reconegudament deshabitada i l'exploració duta a terme així ho va confirmar. L'única fauna observable eren papallones blanques, porcs, conills i unes rates rares. Prendick, finalment dement i hagué de passar la resta de la seva vida defugint el tracte dels humans, com ha de correspondre a un home o a un animal turmentat per un estrany desordre en el cervell.

El 1896, però, un nebot suec, un tal Charles Edward Prendick donà a conèixer una memòria, suposadament escrita pel seu oncle, d'aquells onze mesos de desaparició i sembla que passats a l'illa Noble, la mateixa on l'expedició de l'Escorpion, de Sa Majestat, no trobà traça dels episodis d'horror contats per Edward Prendick. Com és sabut el novel·lista amb interessos científics H. G. Wells aprofità aquest suposat manuscrit i el publicà com a novel·la el mateix any amb el títol de *L'illa del Doctor Moreau*. No és descartable, doncs, que tot es tracti d'una invenció del fantasiós novel·lista Wells i que els horrors descrits no passin de ser una faula moralitzant sobre els perills

que poden, insòlitàment, sorgir d'una experimentació agosarada, indeguda, de la ciència. Contes moralitzants d'aquest tipus, o tinguts per tals, havien estat posats en circulació, des d'aquell de la joveneta Mary Shelley sobre Frankenstein (1818) o aquell altre popularitzat per R. L. Stevenson sobre el cas estrany de Dr. Jekyll i Mr. Hyde, justament conegut el 1886, un any abans de la misteriosa desaparició i reaparició del naturalista Edward Prendick. Posats a buscar coincidències, potser seria d'interès fer notar que l'expedició de l'Escorpion, vaixell de Sa Majestat, es duqué a terme el 1891 el mateix any del desgraciat i incomprendible afer del retrat de Dorian Gray, tan pintorescament relatat per Oscar Wilde.

El que hi fos de veritat en totes aquestes històries és mal de dir, i, tot i que sigui molt aparent, la connexió d'aquests casos amb experimentacions científiques inadequadament controlades no els converteix en episodis il·lustratius d'una qualsevol supèrbia humana desafiant la de Déu. En qualsevol cas l'experiment de crear vida o de produir variants insòlites, com en els casos abans esmentats i que, notòriament, acaben en punicions personals són, clarament, d'un ordre inferior a l'admirable projecte de producció d'humans a partir d'organismes animals suposadament inferiors en l'arbre general de la vida. I no es contemplava només la creació d'un espècimen singular sinó de conjunts capaços de ser organitzats socialment amb hàbits planificats de residència i obediència a manaments indiscutibles de regulació de comportament, lleis, en suma. Molts lectors tenen coneixement del que feia a l'illa Noble el Dr. Moreau, bé perquè hagin llegit la versió dels fets del novel·lista Wells, bé perquè hagin vist alguna de les versions cinematogràfiques de la història o bé senzillament d'òides, atès que l'illa del Dr. Moreau ha passat a ser una al·lusió fosca, indeterminada, a un lloc de pràctiques d'extrem dolor, horroroses. En tot cas, faré un breu sumari del relat que, segons el novel·lista Wells, va donar a conèixer el nebot Char-

les Edward Prendick de la memòria que, suposadament, el mateix Edward Prendick havia redactat de la seva estada en una illa on el tal Dr. Moreau hauria incorregut en pràctiques de vivisecció d'animals. Totes, doncs, les cauteles preses sobre la veracitat de la narració es pot dir, en efecte, que el naturalista Prendick va parcialment presenciar un experiment colossal, fallit però, de creació d'espècimens humans designats a viure col·lectivament i de forma subordinada al seu creador i a l'estadi natural, superior, perfeccionat que el Dr. Moreau representava.

El Dr. Moreau, un home d'avançada edat, de cabells blancs, d'apacible però adusta aparença, havia acabat en aquella illa remota, després de turbulents afers a Londres, per tal de poder dur a terme tots els experiments que el seu projecte requeria sense haver d'observar les regles de la medicina i la biologia imperants.

Fora de Londres, d'Europa, podia realitzar l'experiment amb tota la seva complexitat. Cap, però, dels transmissors del relat s'avé a donar detalls de les intervencions que sobre els animals vius —porcs, mones, óssos, pumes... — exercia el Dr. Moreau. Es tractava de vivisecció, un mot per si mateix poc significatiu. Els diccionaris anglesos es limiten a dir el que és obvi: operacions sobre animals vius, en viu, convindria afegir. Perquè el naturalista Prendick el que sovint sent, en aquella illa, són els gemecs i esglais d'animals sotmesos al protocol quirúrgic, malauradament desconegut, del doctor per tal de transformar les bèsties. Òbviament el Dr. Moreau no fa despesa de narcotitzants o formes d'anestèsia per alleujar els animals seleccionats a guanyar qualitat quasi humana. Això no ho acaba d'entendre mai Prendick, l'hoste no convidat, arribat per atzar a aquella illa. A mesura que Prendick es troba amb éssers d'aspecte humà, dòcils, fent servei, entenent ordres i amb parles molt lacòniques però comprensibles, tendeix a pensar, amb comprensiu espant, que es tracta d'homes degradats, infectats de trets bestials, que la vivisecció realitzada pel

L'illa del doctor Moreau ha conegut diverses versions cinematogràfiques, una de les quals, de 1996, protagonitzada per Marlon Brando.

pareixen animals són, indubtablement, humans –els del Congo– i els que tenen aspecte humà resulten ser animals –els de l'illa. En qualsevol cas, tant Marlow com Prendick formulen la possibilitat, històricament comprovable, d'humanitat degradable i degradada. I aquest, justament, és el centre d'aquesta meua reflexió: mostrar el sentit del projecte del Dr. Moreau d'elevació orgànica, mitjançant artifici, de tota mena de bèsties i produir, doncs, subgrups humans de reconeixibles orígens de diferents animals aptes per a fer serveis. El terrible dolor inicial, llargament sentit durant la vivisecció, es convertia en un recordatori d'obediència al que implacablement l'infringia, el creador Moreau, en una regla que assegura la complexitat de la vida social subordinada als humans a la qual, quirúrgicament, han accedit. El Dr. Moreau, cal recordar, té la intenció de crear colònies de subhumans, agrupats en una vida col·lectiva, en residències fixes, sense tutela directa del seu creador. El seu projecte admirable va molt més enllà de l'ansietat curiosa de produir un exemplar humanoide (Frankenstein) o d'assajar transformacions de personalitat reversibles en un mem-

bre singular de l'espècie (el Dr. Jekyll i Mr. Hyde). El Dr. Moreau es proposa la creació de colònies de subhumans a partir de bèsties i no d'humans com ho eren les pròpiament existents en illes i continents. L'experiment de Moreau intervé, així, en la discussió sobre els límits de la humanitat de grups que semblen tenir tots els atributs que correspondrien a la condició d'humans. I que tanmateix no ho eren. O podien ser percebuts com a disminuïts d'aquesta condició. I, per consegüent, tractats subordinadament pels humans complets. El Dr. Moreau parteix d'una experiència històrica reconeguda i proposa un procediment de generació alternatiu a la fabricació d'hu-

mans subordinats per a ús consum dels seus creadors. Les vacil·lants percepcions, quasi contemporànies, de Marlow i Pendrick sobre la identitat dels negres del Congo o de les bèsties humanitzades de l'illa indiquen, justament, la possibilitat i riquesa de l'equívoc.

Ja he esmentat abans que paral·lelament a les operacions quirúrgiques de transformació el Dr. Moreau, raonablement, estableix un codi molt estricte, la Llei, per regular la nova condició de les bèsties fetes humans i evitar la reversió. Aparentment és molt senzill: no caminar a quatre potes, no xuclar en beure, no menjar peix o carn, no arrancar escorça d'arbres. Cadascuna de les prohibicions va seguida de la pregunta, "És que no som homes?", que reforça el sentit de la prohibició.

El vespre del dissabte de Nadal de 1511 el frare Antonio de Montesinos O. P., en la missa celebrada en una església de l'illa Espanola, preguntà als colons espanyols assistents si els indis "¿acaso no son hombres?". La pregunta de Montesinos inaugurà una gran tensió perquè proposà la possibilitat de conciliar un reconeixement intel·lectual de la unitat de l'espècie amb pràctiques socials sistemàtiques d'ús i consum de grups humans de molt considerable gruix poblacional. Aviat no quedaren indis a l'Espanola. La pregunta de Montesinos tenia la més terrible de les respostes sí i no. Si fos certa la història de l'illa del Dr. Moreau, tendria un sentit força diferent del que se li ha atorgat fins ara i pel qual debades el mateix espantadís anglès Pendrick preguntava. La nau Escorpió, de Sa Majestat, no trobà, com s'ha dit abans, traça d'humanoides ni del Dr. Moreau ni el seu ajudant Montgomery. Tal vegada tot va ser una invenció del novel·lista Wells. Però, en qualsevol cas, la història no pel seu horror sinó per la seva fascinant ambigüitat pot ser interminablement contada. Hi havia una vegada, el Dr. Moreau que va voler omplir l'illa Noble ...

Els dos veuen i no veuen el mateix. Les percepcions són intercanviables. Els qui

Miquel Barceló és catedràtic d'Història Medieval de la UAB